

บทที่ 12

รูปแบบการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

ประเทศไทยในช่วง 200 ปีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้ปรับเปลี่ยนระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา จึงยังนับได้ว่าอายุของประชาธิปไตยในบ้านเมืองไทยยังน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับประชาธิปไตยของประเทศในซีกโลกภาคตะวันตกซึ่งมีอายุนับเป็นร้อย ๆ ปี ดังนั้นถ้าหากมีผู้กล่าวว่าขณะนี้ประเทศไทยเป็นประชาธิปไตยครึ่งใบ เราก็น่าจะดีใจว่าเราใช้เวลาเพียง 50 ปี พัฒนาประชาธิปไตยได้ถึงครึ่งใบหรือร้อยละ 50 ของความเป็นประชาธิปไตย เพราะประเทศเจ้าตำรับประชาธิปไตยต้องใช้เวลาเป็นร้อยเป็นพันปีกว่าจะพัฒนาประชาธิปไตยได้เต็มใบ

ความจริงคำว่า “ประชาธิปไตย” เราท่านก็ได้ยินได้ฟังกันมาแล้วจนนับครั้งไม่ถ้วน แต่ความหมายที่แท้จริงของคำว่า “ประชาธิปไตย” นั้นคืออะไรกันแน่?

คำว่าประชาธิปไตยมาจากคำสองคำคือคำว่า “ประชา” กับ “ธิปไตย” เมื่อรวมกันเข้าก็กลายเป็น “ประชาธิปไตย”

“ประชา” ก็คือ “ประชาชน” และ “ธิปไตย” ก็แปลว่า “อำนาจสูงสุด”

ดังนั้น “ประชาธิปไตย” จึงหมายถึง “อำนาจสูงสุด” มาจากประชาชน “หรือ” อำนาจสูงสุดเป็นของปวงชน สำหรับใช้ในการบริหารและการปกครองประเทศ โดยประชาชนมอบให้ผู้แทนราษฎรเป็นผู้ใช้อำนาจสูงสุดนี้แทนตน

สืบเนื่องจากความหมายนี้ ประชาธิปไตยจึงหมายถึงการทำกิจการใดก็ตามที่เกี่ยวข้องกับปวงชนโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิมีเสียงในการกำหนดเป้าหมายนโยบายส่งเสริมให้ประชาชนเป็นผู้ดำเนินกิจการนั้น และมุ่งเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนรวมโดยมีศาสนธรรมเป็นหลักสำหรับการอยู่ร่วมกัน

นั่นก็คือ อาจจะกล่าวสรุปเป็นหลักการประชาธิปไตยอย่างสั้น ๆ ได้ว่า “กิจการใดก็ตามที่เป็นของปวงชนดำเนินกิจการโดยปวงชนเพื่อผลประโยชน์ของปวงชนในวิถีทางแห่งคุณธรรม กิจการนั้นถือได้ว่าบริหารด้วยวิธีการประชาธิปไตย”

ในเมื่อประชาธิปไตยมีหลักการที่กว้างขวางเช่นนี้ประชาธิปไตยจึงเกี่ยวข้องกับกิจการต่าง ๆ หลายด้านหลายทางด้วยกันกล่าวคือประชาธิปไตยในทางการเมืองการปกครอง ประชาธิปไตยในทางเศรษฐกิจ ประชาธิปไตยในทางสังคม - วัฒนธรรมประชาชาติในทางการศึกษา และประชาธิปไตยในทางอุดมการณ์แห่งชาติ

ดังนั้น การพัฒนาประชาธิปไตยให้เต็มใบจึงไม่ใช่ของง่าย เราจำเป็นต้องพัฒนาประชาธิปไตยในทุก ๆ ทางให้ประสานสัมพันธ์กันดูพื้นเพียงของเครื่องจักรกลจึงจะสามารถพัฒนาประชาธิปไตยให้เต็มใบได้เร็วยิ่งขึ้น

ปัญหาจึงมีอยู่ว่า เราจะพัฒนาประชาธิปไตยในบ้านเมืองของเราอย่างประสานสัมพันธ์กันอย่างไร จึงจะทำให้ประชาธิปไตยเต็มใบเร็วยิ่งขึ้น

การจะพัฒนาประชาธิปไตยให้ประสานสัมพันธ์กันเป็นอย่างดีและเต็มใบเร็วขึ้นนั้นจะทำให้ได้ก็โดยพัฒนาทั้งบุคคล และ ระบบ ให้มีความเป็นประชาธิปไตยไปพร้อม ๆ กันหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เราต้องพัฒนาทั้งอุปนิสัยใจคอของบุคคล และระเบียบโครงสร้าง ของระบบสังคมทุกระบบให้มีความเป็นประชาธิปไตยไปพร้อม ๆ กัน

คราวนี้ก็มาถึงปัญหาที่เป็นประเด็นสำคัญที่สุด นั่นก็คือ เราจะพัฒนาทั้งบุคคล และระบบให้เป็นประชาธิปไตยได้ด้วยวิธีการใด?

คำตอบก็คือ ด้วยวิธีการศึกษารูปแบบใหม่

การศึกษารูปแบบใหม่คืออะไร?

การศึกษารูปแบบใหม่ คือ การศึกษาที่มุ่งพัฒนาบุคคลและระบบหรือพัฒนาชีวิตและสังคมให้เป็นประชาธิปไตยทั้งในทางการเมืองการปกครอง ทางสังคม - วัฒนธรรม ทางเศรษฐกิจ และทางการศึกษา โดยอาศัยศาสนธรรมเป็นหลัก

ระบบการศึกษารูปแบบใหม่ที่มีขอบข่ายกว้างขวางมากในรูปแบบของการศึกษาตลอดชีพ โดยให้การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในครอบครัว การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน และการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในชุมชนและสังคมทั่วไป

ตอนที่ 1 การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในครอบครัว

การศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในครอบครัวนั้นคืออย่างไร?

คือการศึกษา นอกกระบบโรงเรียนที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูลูกหลานของตน ด้วยวิธีการประชาธิปไตยโดยอาศัยหลักธรรม เป็นพื้นฐานในการพัฒนาอุปนิสัยต่าง ๆ ที่จำเป็น สำหรับการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย

หลักธรรม ข้อใดบ้างที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาอุปนิสัยสำหรับการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย?

หลักธรรม 7 ประการสำหรับคนดี เป็นหลักธรรมะพื้นฐานในการพัฒนาอุปนิสัยแห่งการเป็นประชาธิปไตย

หลักธรรม 7 ประการสำหรับคนดีมีอะไรบ้าง?

- หลักธรรมข้อที่ 1 อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักเหตุ
- หลักธรรมข้อที่ 2 อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักผล
- หลักธรรมข้อที่ 3 อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักตน
- หลักธรรมข้อที่ 4 อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักกาล รู้จักเวลา
- หลักธรรมข้อที่ 5 อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักประมาณ
- หลักธรรมข้อที่ 6 อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักชุมชน
- หลักธรรมข้อที่ 7 อบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักบุคคล

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักเหตุ นั้นหมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร?

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักเหตุ หมายถึงการอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานของท่าน หัดสังเกตพิจารณาว่าการกระทำ การพูด และการคิดของเขา เป็นเหตุแห่งความดี หรือความชั่ว ที่เป็นผลตามมา เป็นเหตุแห่งความสุข หรือความทุกข์ที่เป็นผลตามมา แล้วสอนให้บุตรหลานของท่าน หัดทำ หัดพูด และหัดคิดในสิ่งที่เป็นเหตุแห่งความดี และเหตุแห่งความสุขนี้คือการอบรมสั่งสอนให้เป็นผู้รู้จักเหตุ

ตัวอย่างการอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักเหตุ เช่น ในขณะที่ท่านกำลังเห็นลูกของท่านใช้ก้อนหินขว้างปานก ท่านก็จะถามลูกท่านดังต่อไปนี้

พ่อ : นี้อีกโด่งที่ลูกขว้างนกเมื่อกี้ อาจจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง?

ลูกโด่ง : ถ้าโด่งขว้างนกตัวนกมันก็จะตกลงมาตายครับพ่อ

พ่อ : แล้วมีอะไรอีกบ้างที่อาจจะเกิดขึ้น?

ลูกโด่ง : ก้อนหินที่โด่งขว้างนกอาจจะไปโดนคนที่เดินผ่านไปมาหัวแตกได้ครับ

พ่อ : การที่นกถูกขว้างตายมีผลอะไรบ้างต่อพ่อแม่พี่น้องของนก? และการที่คนถูกก้อนหินหัวแตกมีผลอะไรตามมาบ้าง?

ลูกโด่ง : พ่อแม่พี่น้องของนกคงจะร้องไห้เสียใจครับและคนที่หัวแตกเขาคงจะเล่นงานโด่งแน่ ๆ

พ่อ : ฉะนั้นลูกลองตอบพ่อซิว่า การที่ลูกใช้ก้อนหินขว้างนกนั้นนะ เป็นการทำให้เป็นเหตุของความดีหรือความไม่ดี เป็นเหตุของความสุขหรือความทุกข์?

ลูกโด่ง : การที่โด่งใช้ก้อนหินขว้างนกเป็นการทำให้เป็นเหตุแห่งความไม่ดีครับพ่อ และยังเป็นเหตุที่ทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์ด้วยครับ ต่อไปนี่โด่งไม่ทำอีกแล้วครับพ่อ โด่งขอสัญญา

พ่อ : ดีมากลูกโด่งคิดได้เองว่าการขว้างนกนั้นเป็นสิ่งไม่ควรทำเพราะเป็นเหตุที่ทำให้เกิดความไม่ดีไม่งามตามมา และยังทำให้ผู้อื่นได้รับความทุกข์อีกด้วย

การอบรมสั่งสอนลูกหลานด้วยการอาศัยหลักธรรมข้อการเป็นผู้รู้จักเหตุนี้ เป็นการสร้างพื้นฐานความเข้าใจหลักแห่งสิทธิและเสรีภาพของการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะสิทธิและเสรีภาพนั้นย่อมต้องมีขอบเขตและขอบเขตที่สำคัญก็คือ การใช้สิทธิและเสรีภาพของเราต้องไม่ไปล่วงล้ำสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นนั่นก็คือ ต้องเป็นการกระทำที่ไม่เป็นเหตุให้ผู้อื่นเสียหายเสื่อมเสียผลประโยชน์และได้รับความทุกข์ ซึ่งการที่จะใช้สิทธิเสรีภาพให้อยู่ในขอบเขตนี้ได้ เราจะต้องเป็นผู้รู้จักเหตุเป็นอย่างดี

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักผลนั้น หมายถึงอะไรและมีวิธีการอย่างไร?

การอบรมเลี้ยงดูลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักผล หมายถึงการอบรมสั่งสอนให้ลูกหลานของท่านหัดสังเกตพิจารณาว่าความสุขหรือความทุกข์ที่ตนเองและผู้อื่นกำลังได้รับอยู่นั้น เป็นผล สืบเนื่องมาจากเหตุอันใด ผลนั้นสืบเนื่องมาจากการกระทำ การพูด และการคิดของตนเองใช่หรือไม่

แล้วสอนให้เขาหัดตั้งเป้าหมายในชีวิตว่าชาตินี้เกิดมาจะพยายามสร้างความสุขให้กับผู้อื่นและตนเอง
 ควบคู่กันโดยเพียรพยายามกระทำ พูด และคิดในสิ่งที่จะเป็นเหตุให้บรรลุเป้าหมายแห่งชีวิต
 คือ ความสุขของผู้อื่นและตนเองควบคู่กันเสมอ และถ้าจำเป็นก็จะเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อผล
 ประโยชน์และความสุขของส่วนรวม

ตัวอย่างการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักผล เช่น ในขณะที่ลูกกำลังวิ่งมาหาท่าน
 แล้วเกิดสะดุดก้อนหินหกล้มลงร้องไห้จ้ำอูอยู่ที่หน้าท่าน ท่านก็อาจจะเข้าไปอุ้มแล้วถามลูกดังต่อ
 ไปนี้

แม่ : ลูกหนอยร้องไห้มีใครทำจะ?

ลูกหนอย : ไม่มีใครทำหนอย หนอยหกล้มเอง

แม่ : ถ้าลูกหนอยหกล้มเอง ลูกหนอยก็ไม่ต้องร้องไห้ซีจ๊ะ เออ แล้วทำไมลูกหนอย
 ถึงหกล้มล่ะ?

ลูกหนอย : เพราะหนอยรีบวิ่งมาหาแม่โดยไม่หันมองว่ามีอะไรขวางทางบ้างจ๊ะแม่

แม่ : ดีแล้ว ที่ลูกหนอยรู้จักสาเหตุของการหกล้มแล้วต่อไป ถ้าลูกหนอยจะรีบวิ่ง
 ลูกหนอยจะต้องทำอย่างไรบ้างจ๊ะ?

ลูกหนอย : หนอยจะต้องสังเกตก่อนว่ามีอะไรขวางทางอยู่บ้างจ๊ะแม่ หนอยจะต้องระวัง
 ไม่วิ่งซุ่มซ่ามอย่างนี้อีก

แม่ : ถูกต้องแล้วลูก การที่เราจะทำจะพูด หรือจะคิดอะไร เราควรคิดควรระวัง
 ก่อนว่ามันจะทำให้เราหรือผู้อื่นสบายหรือไม่สบาย เป็นสุขหรือเป็นทุกข์
 เมื่อคิดแล้วระวังแล้ว จึงเลือกทำและพูดเฉพาะแต่สิ่งที่จะทำให้ผู้อื่นและตัวเรา
 มีความสุขเท่านั้นจ๊ะ

ลูกหนอย : จ๊ะแม่ หนอยจะพยายาม

การอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักผลและรู้จักเหตุนี้เป็นการสอนให้รู้จักความสำนึก
 เบื้องต้นของการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยนั้นก็คือความสำนึกในการใช้เหตุผล และคุณธรรม
 แทนที่จะใช้อารมณ์และอำนาจบาเถื่อนในการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้น การสอนหลักธรรมการรู้จัก
 ผลและการรู้จักเหตุให้กับลูกหลาน จึงเปรียบเสมือนการดอกเสาะเข็มแห่งประชาธิปไตยให้กับ
 เยาวชนไทยซึ่งจะเติบโตเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยต่อไป

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอนให้เป็นผู้รู้จักผลยังเป็นการสอนความสามารถในการประเมินตนเอง
 วิจารณ์ตนเอง และพิจารณาตนเอง เพื่อจะได้หาทางปรับปรุงตนเองและสังคมให้เจริญงอกงามทั้ง
 ในทางโลก และทางธรรม ความสามารถในการประเมินตนเอง วิจารณ์ตนเอง พิจารณาตนเอง

เพื่อปรับปรุงตนเองแล้วจึงประเมินสังคม วิचारณ์สังคม เพื่อปรับปรุงแก้ไขสังคมนั้น นับได้ว่าเป็นความสามารถพื้นฐานที่สำคัญของบุคคลในสังคมประชาธิปไตย

การอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักตนนั้น หมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร?

การอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักตนหมายถึงการอบรมสั่งสอนลูกหลานของท่านให้เป็นผู้คอยสังเกตพิจารณาว่าตนเองเป็นคนชนิดใดมีฐานะอย่างไร มีหน้าที่อะไรบ้าง เพื่อจะได้คอยปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น และประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับฐานะและหน้าที่โดยเน้นการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

ตัวอย่างการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักตน เช่น การมอบหมายให้ลูกหลานทุกคนมีหน้าที่ความรับผิดชอบช่วยทำงานในครอบครัวเป็นประจำแล้วสอนให้เด็กเข้าใจว่า การเกิดมาเป็นคนนั้นจะต้องมีหน้าที่การงานทำตามฐานะของตน เช่น เมื่อยังเป็นเด็กก็ต้องทำหน้าที่ในฐานะเป็นลูกที่ดีเมื่อไปโรงเรียนก็ต้องทำหน้าที่ในฐานะเป็นนักเรียนที่ดี

เมื่อฝึกเด็กจนมีความเข้าใจและมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่แล้ว จึงสอนให้เด็กเข้าใจในเรื่องสิทธิ กล่าวคือ เมื่อมีหน้าที่แล้ว ก็ย่อมมีสิทธิเป็นผลตามมาในลักษณะของการเป็นรางวัลในการปฏิบัติหน้าที่ เช่น เมื่อลูก มีหน้าที่ช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานในครอบครัวมีหน้าที่เคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ มีหน้าที่ประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดีของพ่อแม่ และมีหน้าที่คอยดูแลปรนนิบัติพ่อแม่ด้วยความกตัญญูรู้คุณแล้ว ลูกย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความรักความเอ็นดูจากพ่อแม่ในทุกทางและในที่สุดย่อมมีสิทธิที่จะได้รับมรดกจากพ่อแม่อีกด้วย

การอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักตนโดยเน้นในเรื่องการรู้จักหน้าที่และสิทธิของตนนี้ นับได้ว่าเป็นการอบรมสั่งสอนอุปนิสัยแห่งการเป็นประชาธิปไตยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่ง ทั้งนี้เพราะการรู้จักหน้าที่และสิทธิเปรียบประหนึ่งเสาเข็มที่เป็นรากฐานให้กับการเป็นประชาธิปไตยที่มั่นคง

สาเหตุหนึ่งของสังคมไทยในปัจจุบันที่ยังไม่สามารถเป็นประชาธิปไตยได้เต็มใบนั้นก็มาจากการที่คนของเรายังไม่ค่อยรู้จักการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ เพื่อจะให้ได้มาซึ่งสิทธิ เรามักชอบใช้สิทธิหรือใช้อิทธิทธิโดยไม่ค่อยจะปฏิบัติหน้าที่หรืออีกนัยหนึ่งเราชอบการใช้อำนาจแทนการปฏิบัติหน้าที่และการใช้สิทธิโดยไม่ปฏิบัติหน้าที่นั่นเอง

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักกาลเวลานั้น หมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร?

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักกาลหมายถึงการอบรมสั่งสอนให้บุตรหลานของท่าน รู้จักกาลเทศะ รู้จักว่าจังหวะใด โอกาสใด ควรพูดควรทำอะไร โอกาสใด จังหวะใดไม่ควรพูดไม่ควรทำอะไร ตลอดจนการฝึกให้รู้จักคุณค่าของเวลา และใช้เวลาให้เป็นประโยชน์สมกับค่า

กล่าวที่ว่า “เวลาเป็นเงินเป็นทอง” นั้นเอง

การอบรมสั่งสอนบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักกาล กระทำได้โดยการฝึกให้เด็กหัดแบ่งเวลา 1 วัน ที่มี 24 ชั่วโมงว่าใน 24 ชั่วโมงที่ทุกคนมีเวลาเท่า ๆ กันนี้เราจะทำอะไรบ้างเพื่อให้เกิดประโยชน์ ต่อตนเองและผู้อื่น เช่นจะใช้เวลาในช่วงใดนานเท่าใดในการทำการบ้าน ในการช่วยพ่อแม่ทำการ งานในการอ่านหนังสือในการเล่นในการรับประทานอาหารในการพักผ่อนหลับนอน เป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังคงฝึกให้เด็กรู้จักการประพฤติปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามกาลเทศะอันสมควร ตลอดจนการรู้จักโอกาสและจังหวะในชีวิตว่าช่วงใด จังหวะใดควรจะทำอะไร ไม่ทำอะไรจึงจะ ได้ประโยชน์จากการเกิดมาเป็นคนอย่างคุ้มค่า เช่นสอนให้เข้าใจว่าในช่วงชีวิตของการเป็นเด็กควร จะหมั่นศึกษาเล่าเรียนพัฒนาตนเองให้มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะนำไปใช้ใน ชีวิตช่วงของการ เป็นหนุ่มเป็นสาวซึ่งจะต้องเป็นช่วงของการมีคู่ครองสร้างบ้านสร้างเรือน และสร้างฐานะ เป็นต้น

การอบรมสั่งสอนให้เด็กเป็นผู้รู้จักกาลเวลานี้นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกัน แบบประชาธิปไตย เพราะว่าคนที่อยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดีนั้นย่อมต้องรู้จัก ว่า เวลาใดควรจะใช้สิทธิ์ใช้เสียงอย่างไรเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน เช่นรู้จักว่าโอกาส แห่งการเลือกตั้งผู้แทนราษฎรนั้นเป็นจังหวะที่มีค่าอย่างมหาศาล เพราะเป็นโอกาสที่เราจะใช้ อำนาจอธิปไตยของเราในอันที่จะเลือกผู้แทน ไปทำหน้าที่แทนเราในสภาผู้แทนเพื่อทำหน้าที่ออกกฎหมาย บ้านเมือง และมีส่วนในการควบคุมการบริหารประเทศ หรือผู้แทนของเราอาจจะมีโอกาสได้ ร่วมรัฐบาลมีหน้าที่บริหารประเทศโดยตรงก็ได้ ฉะนั้น การใช้เวลาเพียงเล็กน้อยเพื่อไปเลือกผู้แทน ย่อมจะได้ผลคุ้มค่ามากมายตามมา

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักประมาณนั้น หมายถึงอะไรและมีวิธีการอย่างไร?

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักประมาณนั้น หมายถึงการอบรมสั่งสอน ให้บุตรหลานรู้จักดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง เช่นรู้จักประมาณในการกินการอยู่ให้เหมาะสมกับ ฐานะรายได้ของตนไม่ฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อเห่อเหิมตามเพื่อนฝูง รู้จักประมาณตนเอง ไม่ทำอะไรต่ำ ไปหรือสูงเกินไปกว่ากำลังความสามารถของตนเอง และที่สำคัญที่สุดก็คือ การดำเนินชีวิตตามทาง สายกลางอันได้แก่ มรรคมืด 8 หรือเมื่อกล่าวโดยย่อก็คือการรักษาศีล การฝึกสมาธิ และการ เจริญปัญญาให้รู้เท่าทันปัญหาของชีวิตและสังคม

วิธีการสำคัญในการอบรมสั่งสอนลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักประมาณก็คือการทำตนให้เป็น ตัวอย่างก่อน แล้วชักชวนลูกหลานให้ปฏิบัติตาม เช่นการใช้จ่ายอย่างประหยัด การดำรงชีวิตให้สมกับ ฐานะการประมาณตนไม่เป็นคนโอ้อวดและการดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลางคือถือศีล ฝึกสมาธิ และฟังเทศน์ฟังธรรมอยู่เป็นประจำ แล้วหมั่นฝึกให้ลูกหลานของเราประพฤติปฏิบัติตาม

การฝึกอบรมลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักประมาณตนในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนดำเนินชีวิตด้วยวิถีทางสายกลางย่อมเป็นการส่งเสริมให้เด็กรู้จักวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ เพราะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงย่อมตั้งมั่นอยู่บนหลักของเหตุผลซึ่งจะนำไปสู่การประมาณตนในการประพฤติปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยย่อมตั้งมั่นอยู่บนพื้นฐานแห่งศีลธรรม ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีความเจริญทางจิตใจเท่านั้นที่จะสามารถอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยได้อย่างสันติ ถ้าหากเมื่อใดประชาธิปไตยขาดจริยธรรมหรือศีลธรรมเป็นพื้นฐาน เมื่อนั้นประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นประชาธิปไตยของคนป่าเถื่อน บ้านเมืองไม่มีขื่อมีแป้ใช้กฎหมายอยู่เหนือกฎหมาย ใครนึกอยากจะทำอะไรก็ทำตามอำเภอใจของตน อ่างสิทธิ์เสรีภาพโดยไม่คำนึงถึงผลเสียหายและการล่วงล้ำสิทธิ์เสรีภาพของผู้อื่น

ความจริงประชาธิปไตยที่มีศาสนธรรมเป็นหลักและมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขที่แท้จริงนั้น มีคุณค่าสูงกว่าประชาธิปไตยโดยทั่วไป ดังนั้น เราจึงอาจเรียกประชาธิปไตยชนิดนี้ว่าเป็น “อารยประชาธิปไตย” ซึ่งแปลว่า “ประชาธิปไตยของผู้เจริญ” ตรงกันข้ามกับ “อนารยประชาธิปไตย” ซึ่งแปลว่า “ประชาธิปไตยของคนป่าเถื่อน”

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักชุมชน หมายถึงอะไร และมีวิธีการอย่างไร?

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักชุมชนหมายถึงการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้ที่รู้จักว่าชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ หรือ ชุมชนใหม่ที่ตนกำลังจะเข้าไปอยู่ร่วมด้วยนั้นมีขนบธรรมเนียมประเพณี มีวัฒนธรรม มีค่านิยม มีความเชื่อถือ มีการประพฤติปฏิบัติกันอย่างไร มีความต้องการอะไร มีความเจริญและมีความเสื่อมทางใดบ้าง เพื่อตนเองจะได้ปรับตัวเองให้เข้ากับชุมชน และหาทางช่วยเหลือปรับปรุงชุมชนและสังคมให้ดีขึ้นอีกด้วย

วิธีการฝึกอบรมบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักชุมชนก็คือการที่ผู้ปกครองพาบุตรหลานของตนให้ออกไปรู้จักกับบุคคลประเภทต่าง ๆ ในชุมชนนั้น และส่งเสริมให้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน โดยมีผู้ใหญ่คอยให้คำแนะนำว่าควรจะทำอย่างไรจึงจะเหมาะสมกับชุมชนนั้น ๆ นั่นก็คือเป็นการฝึกอบรมลูกหลานให้รู้จักการเข้าสังคม ให้รู้จักการสมาคมปะกับบุคคลในสังคมจนเป็นที่ยอมรับและรักใคร่ของชุมชน ฝึกอบรมการทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม และในขณะเดียวกัน ก็ฝึกอบรมให้รู้จักการเป็นผู้นำของชุมชนซึ่งจะมีโอกาสได้ช่วยสร้างสรรค์ชุมชนให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น

การฝึกอบรมให้ลูกหลานรู้จักชุมชนรู้จักทำงานร่วมกับผู้อื่น และรู้จักการทำงานเป็นกลุ่มนั้น นับได้ว่าเป็นการฝึกทักษะการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยในขั้นมูลฐาน เพราะการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยอาศัยหลักการให้ประชาชนมีส่วนร่วมวางแผนกำหนดเป้าหมาย ร่วมดำเนินงาน

และประเมินผลในลักษณะของการทำงานเป็นกลุ่ม

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ทำให้สังคมไทยยังล้าหลังในการพัฒนาประชาธิปไตยก็คือการที่เราชอบการฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มนี้เอง คนไทยมักจะทำอะไรได้ดี ถ้าหากทำคนเดียว แต่พอให้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นทีม เราจะทำงานไม่ได้ดี จะมีการเถียงกันแย้งกันเป็นผู้นำ มีการไม่ร่วมมือมีการแตกแยกในกลุ่ม และไม่สามารถประสานความคิดและประสานงานในกลุ่มได้และที่สำคัญ ก็คือ เราไม่รู้จักการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยพอเข้ากลุ่ม ก็มักจะ มีใครคนใดคนหนึ่งตั้งตัวเป็นหัวหน้าผู้เผด็จการของกลุ่ม

ดังนั้นการฝึกลูกหลานให้รู้จักชุมชนให้รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและฝึกการเป็นผู้นำ - ผู้ตามแบบประชาธิปไตย จึงน่าจะช่วยแก้ไขจุดบอดแห่งการเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทย ได้ตรงประเด็นที่สุด

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานให้เป็นผู้รู้จักบุคคลหมายความว่าอย่างไร และมีวิธีการอย่างไร?

การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานของท่านให้เป็นผู้รู้จักบุคคล หมายถึงการอบรมสั่งสอนบุตรหลานของท่านให้หัดสังเกตพิจารณาว่าคนชนิดใดเป็นคนดีควรคบ คนชนิดใดเป็นคนชั่วไม่ควรคบ คนชนิดใดควรไว้วางใจ คนชนิดใดไม่ควรไว้วางใจ คนชนิดใดควรใช้กับงานชนิดใด คนชนิดใดไม่ควรใช้กับงานชนิดใด คนชนิดใดควรประพฤติปฏิบัติต่อเขาอย่างไร

วิธีฝึกอบรมลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักบุคคลก็โดยการฝึกให้เขาได้พบปะ เล่นหรือทำงานกับคนชนิดต่าง ๆ แล้วคอยแนะนำให้สังเกตดูว่า ผู้ที่เราทำงานด้วยหรือเล่นด้วยเป็นคนชนิดใด เป็นคนดีหรือคนเลว คนดีมีลักษณะเป็นอย่างไร คนเลวมีลักษณะเป็นอย่างไร ทำไมจึงควรคบคนดีและหลีกเลี่ยงคนเลว นั่นก็คือ ฝึกลูกหลานให้รู้จัก การอ่านคน การเลือกคบคน การเลือกใช้คน การเลือกไว้วางใจคน การเลือกช่วยเหลือคน และ การเลือกวิธีประพฤติปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลชนิดต่าง ๆ

การฝึกอบรมลูกหลานให้เป็นผู้รู้จักบุคคลนี้เป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยเพราะการอยู่ร่วมกันแบบประชาธิปไตยจำเป็นต้องคลุกคลีตีโมงร่วมทำงานกับคนหมู่มาก และต้องใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ดังนั้น การที่เราจะเป็นผู้นำผู้ตามแบบประชาธิปไตยได้ดี จึงจำเป็นต้องรู้จักบุคคลในแง่มุมต่าง ๆ เป็นอย่างดี

จากตัวอย่างการอบรมเลี้ยงดูลูกหลานให้เป็นคนดีมีหลักธรรม 7 ประการนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพอุปนิสัยใจคอที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นประชาธิปไตยในระดับครอบครัวซึ่งเป็นระดับที่เป็นรากแก้วของประชาธิปไตย

เมื่อใดก็ตามที่พ่อแม่ปู่ย่าตายายของครอบครัวไทยทั้งประเทศสามารถอบรมสั่งสอนลูกหลานของตนให้ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักธรรม 7 ประการของคนดีได้ เมื่อนั้นคนไทยในอนาคตก็

จะเป็น “อารยชน” คือ “คนดี” หรือ “ผู้เจริญ” และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยก็จะเป็นการอยู่ร่วมกันแบบ “ประชาธิปไตยของผู้ที่เจริญ” หรือ “อารยประชาธิปไตย” นั่นเอง